

بوهتون سلام
بوهنخی تریعیات
برنامه ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

اختلافات ائمه ثلاثه احناف
(امام ابوحنیفه، امام ابویوسف و امام محمد)
در معاملات مالی
(رساله منسری)

محصل: خالد "معدان"
استاد رهنما: دوکتور مصباح الله "عبدالباقی"

سال: ۱۳۹۹ هـ ش

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات
برنامه ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

اختلافات ائمه ثلاثه احناف
(امام ابوحنیفه، امام ابویوسف و امام محمد)
در معاملات مالی
(رساله ماستری)

محصل: خالد "معدان"
استاد رهنما: دوکتور مصباح الله "عبدالباقي"

سال: ۱۳۹۹ هـ ش

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپارتمنت فقه و قانون

بورده ماستری

تصدیق نامه

محترم خالد ولد عبدالله ID: 98-543-SH-MSF-98-543 محصل دور هفتم فقه و قانون که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: اختلاف ائمه ثلاثه احناف (امام ابوحنیفه، امام ابویوسف و امام محمد در معاملات مالی به روز دوشنبه ۱۹ / ۱۰ / ۱۴۰۱ هـ ش موفقاته دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۹۴ (نمره به عدد) نمود و چهار (نمره به حروف) گردید، موفقیات شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم :

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور رفیع الله عطاء	عضو هیات	
۲	استاد وزیر محمد سعیدی	عضو هیات	
۳	دکتور مصباح الله عبدالباقي	استاد رهنما و رئیس جلسه	

معاون علمی

آمر بورده ماستری

خلاصه بحث

در فصل اول درباره زنده گی نامه ائمه ثلاثه احناف (ابوحنیفه، ابویوسف، محمد) بحث شده است که دارای سه مباحث میباشد: مبحث اول مربوط زنده گینامه امام ابوحنیفه، مبحث دوم مربوط زنده گی نامه امام ابویوسف و مبحث سوم مربوط زنده گی نامه امام محمد می شود. و هر مبحث دارای مطالب و فروع است که در آن زنده گی شخصی و زنده گی علمی هر امام بیان شده است.

در فصل دوم اختلاف ائمه ثلاثه در معاوضات (بیع، بیع صرف، وکالت به بیع، اجاره، صلح، مزارعه، مساقات) بیان شده است که در ابتدا به طور تمهید هر عقد تعریف شده است. این فصل دارای هفت مباحث میباشد: مبحث اول در باره اختلاف در مسایل بیع، مبحث دوم در باره اختلاف در مسایل که مربوط به بیع صرف میباشد، مبحث سوم در باره اختلاف در مسایل وکالت به بیع، مبحث چهارم در باره اختلاف در مسایل اجاره، مبحث پنجم درباره اختلاف در مسایل صلح، مبحث ششم درباره اختلاف در مسایل مزارعه، و مبحث هفتم درباره اختلاف در مسایل مساقات میباشد. همراهی این مسایل اقوال هر امام به ارایه دلایل شان ذکر شده است و در اخیر هر مسئله سبب اختلاف هم بیان شده است.

در فصل سوم اختلاف ائمه ثلاثه در تبرعات (هبه، ودیعت، وقف) بیان شده است. در این فصل همچنان هر عقد به طور تمهید معرفی گردیده است. این فصل دارای سه مباحث میباشد: مبحث اول درباره اختلاف در مسایل هبه، مبحث دوم درباره اختلاف در مسایل ودیعت و مبحث سوم درباره اختلاف در مسایل وقف میباشد. در هر مبحث اختلاف ائمه ثلاثه در مسائل، همراهی دلایل شان بیان شده است و در اخیر سبب اختلاف ذکر گردیده است.

در فصل چهارم اختلاف ائمه ثلاثه در توثیقات (کفاله، حواله، رهن) بیان شده است. در این فصل در ابتدا به طور تمهید کفاله، حواله و رهن تعریف شده است و بعد از آن فصل مذکور به سه مباحث تقسیم شده است: مبحث اول درباره اختلاف در مسایل کفاله، مبحث دوم درباره اختلاف در مسایل حواله و مبحث سوم درباره اختلاف در مسایل رهن میباشد. در هر مبحث مسایل اختلافی همراه با دلایل و سبب اختلاف ذکر شده است.

در فصل پنجم اختلاف ائمه ثلاثه در مسایل متفرقه (غصب، شفعه، ماذون، اقرار، حجر و احیاء موات) بیان شده است که در ابتدا هر عقد به طور تمهید تعریف شده است. این فصل دارای چهار مباحث میباشد: مبحث اول درباره اختلاف در مالک بودن یک شخص مال غیر را (غصب، شفعه)، مبحث دوم درباره اختلاف در اطلاقات (ماذون، اقرار)، مبحث سوم درباره اختلاف در تقییدات (حجر) و مبحث چهارم درباره اختلاف در مسایل احیاء موات میباشد. در هر مبحث مسایل اختلافی همراه با دلایل و سبب اختلاف ذکر شده است.

و در خاتمه مهمترین نتایج این بحث به طور اجمالی همراه پیشنهادات باحث بیان شده است.

فهرست محتویات

موضوع

صفحه

Error! Bookmark not defined.مقدمه

Error! Bookmark not defined.	فصل اول
Error! Bookmark not defined.	کلیات
Error! Bookmark not defined.	مبحث اول
Error! Bookmark not defined.	زندگی نامه امام ابوحنیفه.
Error! Bookmark not defined.	مطلب اول
Error! Bookmark not defined.	زندگی شخصی امام ابوحنیفه
Error! Bookmark not defined.	فرع اول: اسم، نسب، نسبت و کنیت امام ابوحنیفه
Error! Bookmark not defined.	اول: اسم و نسب امام ابوحنیفه
Error! Bookmark not defined.	دوم: کنیت امام ابوحنیفه
Error! Bookmark not defined.	پرورش و تربیت امام ابوحنیفه
Error! Bookmark not defined.	فرع سوم: صفات امام ابوحنیفه
Error! Bookmark not defined.	صفات اخلاقی ابوحنیفه
Error! Bookmark not defined.	دوم: جود و سخاوت:
Error! Bookmark not defined.	مطلب دوم
Error! Bookmark not defined.	زندگی علمی امام ابوحنیفه
Error! Bookmark not defined.	فرع اول: طلب علم امام ابوحنیفه
Error! Bookmark not defined.	فرع دوم: شیوخ و شاگردان امام ابوحنیفه:
Error! Bookmark not defined.	دوم: شاگردان امام ابوحنیفه
Error! Bookmark not defined.	فرع سوم: تعریف علماء درباره امام ابوحنیفه و وفات امام ابوحنیفه
Error! Bookmark not defined.	فرع چهارم: اصول و اساس که بناء مذهب امام ابوحنیفه بر آن است
Error! Bookmark not defined.	مبحث دوم
Error! Bookmark not defined.	زندگینامه امام ابویوسف
Error! Bookmark not defined.	مطلب اول
Error! Bookmark not defined.	زندگی ذاتی امام ابویوسف
Error! Bookmark not defined.	فرع اول: اسم، نسب، لقب، کنیت و ولادت امام ابویوسف
Error! Bookmark not defined.	فرع دوم: ولادت و وفات امام ابویوسف:
Error! Bookmark not defined.	مطلب دوم
Error! Bookmark not defined.	زندگی علمی امام ابویوسف:
Error! Bookmark not defined.	فرع اول: شیوخ و شاگردان امام ابویوسف:
Error! Bookmark not defined.	فرع دوم: آثار علمی امام ابویوسف و تعریف علماء درباره امام ابویوسف:
Error! Bookmark not defined.	فرع سوم: اصول و اساس که بناء مذهب امام ابویوسف بر آن است
Error! Bookmark not defined.	مبحث سوم
Error! Bookmark not defined.	زندگینامه امام محمد
Error! Bookmark not defined.	مطلب اول
Error! Bookmark not defined.	زندگی شخصی امام محمد:
Error! Bookmark not defined.	فرع اول: اسم، نسب، و کنیت امام محمد:

- فرع دوم: ولادت، خانواده، ووفات امام محمد **Error! Bookmark not defined.**
- مطلب دوم: زندگی علمی امام محمد **Error! Bookmark not defined.**
- فرع اول: تحصیلات امام محمد **Error! Bookmark not defined.**
- فرع دوم: شیوخ و شاگردان امام محمد: **Error! Bookmark not defined.**
- فرع سوم: تعریف علماء درباره امام محمد و تالیفات امام محمد: **Error! Bookmark not defined.**
- فصل دوم: **Error! Bookmark not defined.**
- اختلاف ایمة ثلاثه در معاوضات (بیع، بیع صرف، اجاره، صلح، مزارعه، مساقات). . **Error! Bookmark not defined.**
- مبحث اول: اختلاف در مسایل بیع **Error! Bookmark not defined.**
- مطلب اول: مسایل مربوط به بیع **Error! Bookmark not defined.**
- مسئله اول: اختلاف در مسئله مدت خيار شرط: **Error! Bookmark not defined.**
- مسئله دوم – وقتیکه خيار شرط برای مشتری باشد، در این صورت سوال این است که مالک مبیعه کی میباید بایع و یا مشتری؟: **Error! Bookmark not defined.**
- مسئله سوم: اطلاع یافتن به عیب بعد از بین رفتن مبیعه: **Error! Bookmark not defined.**
- مطلب دوم: خیانت کردن در بیع مباحه و تولیه: **Error! Bookmark not defined.**
- مسئله پنجم: فروختن زمین قبل از قبض کردن آن: **Error! Bookmark not defined.**
- مسئله ششم: حکم فروختن گوشت در بدل حیوان: **Error! Bookmark not defined.**
- مطلب سوم: اشاره کردن به طرف راس المال در بیع سلم: **Error! Bookmark not defined.**
- مسئله هشتم: تعیین مکان که در آن مسلم فیه تسلیم میشود: **Error! Bookmark not defined.**
- مبحث دوم: اختلاف در مسایل که مربوط به بیع صرف میباشد. **Error! Bookmark not defined.**
- مطلب اول: مسایل مربوط به بیع صرف **Error! Bookmark not defined.**
- مسئله اول: رکود عمومی دراهم که تقلب آنها نسبت به نقره غالب باشد: **Error! Bookmark not defined.**
- مسئله دوم: تبدیل کردن یک چیز به جنس خود و به غیر از جنس خود: **Error! Bookmark not defined.**
- مبحث سوم: اختلاف در مسایل وکالت به بیع **Error! Bookmark not defined.**
- مطلب اول: مسایل مربوط به وکالت به بیع **Error! Bookmark not defined.**
- مسئله اول: حکم خرید و فروش وکیل همراه کسانی که در حق وی شهادت آنها قابل قبول نیست: **Error! Bookmark not defined.**
- defined.**
- مسئله دوم: وقتیکه وکالت مطلق باشد و در آن کدام قید کمی و زیادتی ذکر نشده باشد در این صورت حکم وکالت در فروختن چطور است: **Error! Bookmark not defined.**
- مسئله سوم: اختلاف موکل و وکیل در مقدار اشیای خریداری شده: **Error! Bookmark not defined.**
- مبحث چهارم: اختلاف در مسایل اجاره **Error! Bookmark not defined.**
- مطلب اول: مسایل مربوط به اجاره **Error! Bookmark not defined.**
- مسئله اول: ضامن بودن اجیر مشترک: **Error! Bookmark not defined.**
- مسئله دوم: در ساخت خشت خام اجیر چی وقت مستحق اجرت میگردد: **Error! Bookmark not defined.**
- مسئله سوم: حکم اجاره به یکی از دو شرایط: **Error! Bookmark not defined.**
- مسئله چهارم: حکم اختلاف اجرت به سبب اختلاف موجر: **Error! Bookmark not defined.**
- مسئله پنجم: حکم اجاره مشاع و مشترک: **Error! Bookmark not defined.**

مسئله ششم: اختلاف در اصل اجرت:.....**Error! Bookmark not defined.**

مسئله هفتم: کیفیت توزیع اجرت در مقابل تقسیم کردن اشیاء:.....**Error! Bookmark not defined.**

مبحث پنجم: اختلاف در مسایل صلح.....**Error! Bookmark not defined.**

مطلب اول : مسایل مربوط به صلح.....**Error! Bookmark not defined.**

مسئله اول: حکم صلح کردن در بیع سلم:.....**Error! Bookmark not defined.**

مبحث ششم : اختلاف در مسایل مزارعه.....**Error! Bookmark not defined.**

مطلب اول : مسایل مربوط به مزارعه.....**Error! Bookmark not defined.**

تمهید:.....**Error! Bookmark not defined.**

مسئله اول: اختلاف در باره مشروعیت مزارعه:.....**Error! Bookmark not defined.**

مبحث هفتم : اختلاف در مسایل مساقات.....**Error! Bookmark not defined.**

مطلب اول : مسایل مربوط به مساقات.....**Error! Bookmark not defined.**

تمهید:.....**Error! Bookmark not defined.**

مسئله اول: درباره مشروعیت مساقات:.....**Error! Bookmark not defined.**

فصل سوم.....**Error! Bookmark not defined.**

اختلاف ایمة ثلاثه در تبرعات (هبه، ودیعت، وقف).....**Error! Bookmark not defined.**

تمهید:.....**Error! Bookmark not defined.**

مبحث اول: اختلاف در مسایل هبه.....**Error! Bookmark not defined.**

مطلب اول: مسایل مربوط به هبه.....**Error! Bookmark not defined.**

مسئله اول: حکم هبه که مشاع باشد و تقسیم میشود:.....**Error! Bookmark not defined.**

مسئله دوم: حکم رقبی (انتظار موت و اهب یا موهوب له) در هبه:.....**Error! Bookmark not defined.**

مبحث دوم : اختلاف در مسایل ودیعت.....**Error! Bookmark not defined.**

مطلب اول : مسایل مربوط به ودیعت.....**Error! Bookmark not defined.**

مسئله اول: برگردانیدن ودیعت مشترک:.....**Error! Bookmark not defined.**

مسئله دوم: حکم استهلاك ودیعت در دست صبی محجور:.....**Error! Bookmark not defined.**

مبحث سوم : اختلاف در مسایل وقف.....**Error! Bookmark not defined.**

مطلب اول : مسایل مربوط به وقف.....**Error! Bookmark not defined.**

مسئله اول: ملکیت واقف از مال وقف چی وقت زایل میشود.....**Error! Bookmark not defined.**

مسئله دوم: آیا برای لزوم وقف قبضه شرط است و یا خیر؟.....**Error! Bookmark not defined.**

مسئله سوم: وقف چی وقت تام میگردد؟.....**Error! Bookmark not defined.**

مسئله چهارم: چی وقت ملکیت واقف از مسجد زایل میشود؟.....**Error! Bookmark not defined.**

فصل چهارم.....**Error! Bookmark not defined.**

اختلاف ایمة ثلاثه در توثیقات (کفاله، حواله، رهن).....**Error! Bookmark not defined.**

تمهید:.....**Error! Bookmark not defined.**

مبحث اول : اختلاف در مسایل کفاله.....**Error! Bookmark not defined.**

مطلب اول : مسایل مربوط به کفاله.....**Error! Bookmark not defined.**

مسئله اول: حکم کفیل بودن از طرف میت مدیون که در ترکه از آن چیزی باقی نمانده باشد.....**Error! Bookmark not defined.**

مسئله دوم: کفالت در حدود و قصاص:.....	Error! Bookmark not defined.
مبحث دوم: اختلاف در مسایل حواله.....	Error! Bookmark not defined.
مطلب اول: مسایل مربوط به حواله	Error! Bookmark not defined.
مسئله اول: رجوع محتال بالای محیل، و قتیکه حاکم به افلاس محال فیصله کند:.....	Error! Bookmark not defined.
مبحث سوم : اختلاف در مسایل رهن.....	Error! Bookmark not defined.
مطلب اول : مسایل مربوط به رهن	Error! Bookmark not defined.
مسئله اول: حکم زیادتی در رهن ودین:.....	Error! Bookmark not defined.
فصل پنجم.....	Error! Bookmark not defined.
اختلاف ایمه ثلاثه در مسایل متفرقه (غصب، شفعه، ماذون، اقرار، حجر و احیاء موات).....	Error! Bookmark not defined.
تمهید:	Error! Bookmark not defined.
مبحث اول : اختلاف در مالک بودن یک شخص مال غیر را (غصب، شفعه).....	Error! Bookmark not defined.
مطلب اول : اختلاف در مسایل که مربوط به غصب است.....	Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم : اختلاف در مسایل که مربوط به شفعه است.....	Error! Bookmark not defined.
فرع اول : مسایل	Error! Bookmark not defined.
مبحث دوم : اختلاف در اطلاقات (ماذون، اقرار).....	Error! Bookmark not defined.
مطلب اول : اختلاف در مسایل که مربوط به ماذون است.....	Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم : اختلاف در مسایل که مربوط به اقرار است.....	Error! Bookmark not defined.
مبحث سوم : اختلاف در تقییدات (حجر).....	Error! Bookmark not defined.
مطلب اول : اختلاف در مسایل که مربوط به حجر است.....	Error! Bookmark not defined.
مبحث چهارم : اختلاف در مسایل احیاء موات.....	Error! Bookmark not defined.
مطلب اول : مسایل مربوط به احیاء موات.....	Error! Bookmark not defined.
خاتمه.....	10
فهرست آیات قرآنی	Error! Bookmark not defined.
فهرست احادیث نبوی.....	Error! Bookmark not defined.
فهرست اعلام	Error! Bookmark not defined.
مصادر و مراجع	Error! Bookmark not defined.

خاتمه

اول: نتایج بحث:

بحث متذکره مشتمل به نتایج مهمی است که فشرده آن قرار ذیل می‌باشد:

- 1 - از زندگینامه ائمه ثلاثه معلوم می‌شود که امام ابوحنیفه و شاگردان ارجمندشان از معتبرترین فقهای جهان به شمار می‌روند که هر یکی از اینها مشعل راه هدایت برای امت می‌باشند. ائمه ثلاثه زندگی‌شان را وقف نموده اند، بدون شک هر یکی از ائمه ثلاثه فقیه بوده و قول آن قابل قبول می‌باشد
- 2 - فصل دوم درباره اختلاف ائمه ثلاثه در معاوضات (بیع، بیع صرف، اجاره، صلح، مزارعه، مساقات) می‌باشد، که در برگزیده ۲۳ مسایل می‌باشد. این اختلاف مبنی بر اسباب ذیل می‌باشد:
الف: اختلاف در فهم نص: در بعض مسایل اختلاف در فهم نص می‌باشد که آیا نص از قبیل "الخاص و اريد به العام" می‌باشد (حدیث منحصر به همان مورد خاص نیست بلکه عام می‌باشد). و یا از قبیل "الخاص و اريد به الخاص" می‌باشد (حدیث مربوط به همان مورد خاص می‌شود). طوریکه در مسئله «خيار شرط، و فروختن زمین قبل از قبض کردن» می‌باشد.
ب: اختلاف در استحسان و قیاس: در بعض مواقع اختلاف بنا به تعارض ادله می‌باشد یک جانب از استحسان استدلال می‌کند و جانب دیگر قیاس را به طور دلیل تقدیم می‌کند طوریکه در مسئله "اطلاع یافتن به عیب بعد از بین رفتن مبیعه" و در مسئله « کیفیت توزیع اجرت در مقابل تقسیم کردن اشیاء» می‌باشد.
ج: تعارض در بین اصول فقهاء و حدیث مرسل سعید ابن مسیب: طوریکه در مسئله «فروختن گوشت در مقابل حیوان» می‌باشد.
د: تعارض میان قیاس، مصلحت و سد ذرائع: طوریکه در مسئله «ضامن بود اجیر مشترک» می‌باشد.
ه: سبب اختلاف گاهی عرف می‌باشد: طوریکه در مسئله «در ساخت خشت خام، اجیر چی وقت مستحق اجرت می‌گردد» می‌باشد.
و: تعارض قیاس و عرف: در بعض مسایل سبب اختلاف عرف و عادت مردم می‌باشد در زمانه امام ابوحنیفه عرف مردم یک نوع بود و بعد از آن در زمانه صاحبین عرف تغییر کرد. طوریکه در مسئله «اختلاف در اصل اجرت» می‌باشد.
- 3 - فصل سوم در باره اختلاف ائمه ثلاثه در تبرعات (هبه، ودیعت، وقف) می‌باشد که در برگزیده ۹ مسائل می‌باشد. این اختلاف مبنی بر اسباب ذیل می‌باشد:
الف: تعارض در اصول: گاهی اختلاف مبنی بر اصول طرفین می‌باشد که هر جانب نظر به اصولشان در استنباط احکام اجتهاد می‌کند و این امر موجب اختلاف می‌شود طوریکه در مسائل « حکم هبه که مشاع باشد و تقسیم می‌شود» و « حکم رقبی (انتظار موت واهب یا موهوب له) در هبه» و « برگرداندن ودیعت مشترک» و در مسائل وقف می‌باشد.
- 4 - فصل چهارم در باره اختلاف ائمه ثلاثه در توثیقات (کفاله، حواله، رهن) می‌باشد، که در برگزیده ۴ مسائل می‌باشد. این اختلاف مبنی بر اسباب ذیل می‌باشد:
الف: سبب اختلاف در مسائل توثیقات تعارض در اصول می‌باشد.
- 5 - فصل پنجم در باره اختلاف ائمه ثلاثه در مسائل متفرقه می‌باشد که در برگزیده ۷ مسائل می‌باشد. این اختلاف مبنی بر اسباب ذیل می‌باشد:
الف: تعارض در اصول: طوریکه در اکثر مسائل این فصل می‌باشد.
ب: فهم حدیث: طوریکه در مسئله «حجر و تحریم بالای شخص مفلس» می‌باشد.
دوم: پیشنهادات:
الف: اختلافات ائمه ثلاثه احناف در مسائل عبادات، نکاح، جنایات، و حدود بررسی و تحلیل شود.

ب: مسائل فقهی مذاهب اربعه باهم مقایسه و اسباب اختلاف آن تحلیل شود.
ج: آراء مذاهب فقهی اربعه با آراء اهل ظاهر مقایسه و تحلیل شود.
د: مقایسه فقه اهل سنت و الجماعة با فقه جعفریه و زیدیه.
ه: اسباب اختلاف ائمه ثلاثه احناف در یک بحث جدا گانه تحقیق و بررسی شود.
و: مسائل که در آن اتفاق ائمه ثلاثه احناف است در اباحت جداگانه ذکر گردد به طور مثال: اتفاق ائمه ثلاثه احناف در مسائل عبادات، اتفاق ائمه ثلاثه احناف در مسائل معاملات مالی و غیره...

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

research.salam.edu.af